

POŽADAVKY K SZK Z ČESKÉ LITERATURY NAVAZUJÍCÍHO MAGISTERSKÉHO STUDIA

Informační setkání

Pondělí 22. března 11:00 - 12:00

Zoom: <https://cesnet.zoom.us/j/91757378186>

Odborné otázky

- „Komisi vždy úvodem představte psanou strukturu své odpovědi. Schopnost strukturovat odpověď a strukturu přehledně zapsat je součástí hodnocení vašeho výkonu u SZK.“ → struktura, schopnost svou odpověď strukturovat je zásadní – ukazuje Vaši schopnost o dané otázce přemýšlet a propojovat a uspořádat své vědomosti
- Předpokládá se terminologická přesnost – pojmy, které budete používat, byste měli být jasným způsobem schopni vysvětlit, objasnit a exemplifikovat (tedy doplnit názorným příkladem)
- U každé otázky je nezbytná opora v relevantní sekundární literatuře (vypracování z relevantního odborného zdroje) a je nezbytné podložit je oporou o knihy, které odevzdáváte v seznamu četby k SZK a které s danou otázkou souvisí → potřeba exemplifikace (doložení na příkladu)
- Při konkrétním dotazu na přečtený titul ze strany zkoušejících je potřeba reagovat (neexistují odpovědi, že si nepamatujete, četli jste dávno apod.) → vše, co máte v seznamu, si připomeňte/osvěžte

Odborné otázky – obecné dělení

- Obecně: Otázky jsou různě rozsáhlé a různě specifické
- Literárně historické otázky
- Literárně teoretické otázky
- Komentář k výrazným dílům
- Tvůrčí typy
- Otázky vyžadující vlastní pojetí

Odborné otázky – dělení I

- Literárně historické otázky I (často s ohledem na určitý specifický žánr, období, umělecký směr, osobnosti apod.)
 - *Hlavní typy a etapy české historické prózy,*
 - *Podoby veršované epiky v české literatuře v 19. století,*
 - *Starověké základy evropské literatury (mýtus, Bible, epos, tragédie),*
 - *Geneze a rysy moderní poezie,*
 - *Realismus v české literatuře,*
 - *Venkovská próza v novodobé české literatuře,*
 - *Žánr písně v české poezii,*
 - *Osobnosti a koncepce české prózy 60. let 20. století,*
 - *Současný literární život,*
 - *Klíčové osobnosti české literární vědy,*
 - *Hlavní české básnické generace 20. století,*
 - *České drama 20. století,*
 - *Duchovní principy a žánry české středověké literatury,*
 - *Geneze a rysy moderní prózy (konkretizovat na příkladu z četby),*
 - *Problematika českého národního charakteru v lit. projekci,*
 - *České drama 19. století,*

Odborné otázky – dělení II

- Literárně historické otázky II (často s ohledem na určitý specifický žánr, období, umělecký směr, osobnosti, apod.)
 - *Vymezení, rysy a žánrový repertoár LPDM,*
 - *Česká psychologická próza,*
 - *Tvorba žen v české literatuře,*
 - *Balada v české literatuře,*
 - *Významné koncepce a osobnosti české poválečné poezie,*
 - *Specifičnost a žánry faktografické literatury / literatury faktu,*
 - *Spektrum české prózy meziválečného období,*
 - *Význam a různá pojetí časopisu ve vývoji české literární kultury,*
 - *Avantgarda v ČL,*
 - *Epochy a periodizace ČL,*
 - *Obecně o žánru pohádky a pověsti,*
 - *Romantismus a jeho recidivy v české literatuře,*
 - *Rysy a žánry populární literatury,*
 - *Umělecké směry přelomu 19. a 20. století,*
 - *Syntetické dějiny ČL – metodologické rozdíly,*
 - *Folklorní slovesnost a její vliv na ČL,*
 - *Topos maloměsta v české próze,*
 - *Národní obrození jako kulturní model,*
 - *Literární kritika; její různé koncepce, formy, nejvýznamnější české osobnost.*

Odborné otázky – dělení III

- **Literárně teoretické otázky** – Poetika literární postavy, Aspekty souhrnné charakteristiky literárního díla, Intertextovost, Obraznost v literatuře; typy obrazných konstrukcí, Literární komika; interpretační problematika Osudů dobrého vojáka Švejka, Kompozice literárního díla, Základní versologické pojmy, vývojové proměny českého verše, Funkce literatury, Literární druhy, Klíčové literárněvědné směry, Obecně o románu, Příběh a vyprávění, Obecně o lyrice, Obecně o dramatu, Subdisciplíny literární vědy, Jazyk a styl umělecké literatury
- **Komentář k výrazným dílům** – Máchův Máj jako typ romantického díla, Babička a B. Němcové – charakteristika díla a jeho ohlasu
- **Tvůrčí typy** - Tvůrčí typ K. Čapka, Žánrové spektrum díla J. Nerudy, Tvůrčí typ B. Hrabala nebo M. Kundery, Tvůrčí typ V. Nezvala nebo V. Holana, Tvůrčí typ B. Němcové
- **Otázky vyžadující vlastní pojetí, širší (tematické) zamyšlení:** Inspirativní vlivy překladové literatury u nás, Náboženská inspirace v novodobé české literatuře, Literatura a politika

Didaktická část

- Vychází z odborné analýzy uměleckého textu a z Vašeho porozumění a z formulace didaktického potenciálu, měli byste být schopni formulovat hlavní myšlenku, identifikovat klíčová místa textu, popsat použité literární a další jazykové prostředky, případně identifikovat autorský styl
- Promýšlíte, pro jakou třídu by byl text vhodný
- Formulujete relevantní cíle pro žáka – podstatné je, aby alespoň jeden cíl byl specificky literárně-výchovný (např. abyste text jen „nepoužili“ pro demonstraci obecného tématu, nicméně i cíle průřezové a integrující jsou vítány)
- Kognitivní cíle by měly odpovídat náročnosti podle revidované Bloomovy taxonomie
- Předpokládá se znalost učiva a výstupů formulovaných RVP
- Předpokládá se znalost jednotlivých složek čtenářské gramotnosti a čtenářských strategií
- Velmi vítány jsou metody a postupy RWCT rozvíjející kritické myšlení (každá metoda má své cíle a je vhodná do určité fáze učení podle modelu E-U-R)

Didaktická část

- Protože text dopředu neznáte a máte na přípravu jen zhruba 12 a ½ minuty, neočekáváme,
 - že vytvoříte *ucelený návrh vyučovací hodiny,*
 - *ale že vytvoříte návrh cílů a vhodných metod a způsobů práce s textem (předpokládáme alespoň elementární obeznámenost s různými formami zápisu o přečteném, činnostmi a postupy vedoucími k práci s textem odpovídajícím konkrétním cílům, rozvíjejících percepční, responzní a interpretační dovednosti),*
 - *v žádném případě neobstojí vágní cíl ani obecná formulace „budeme pracovat s textem“*
 - *u didaktické části SZZ z české literatury prezentujete svou literárně-didaktickou kompetenci, která zahrnuje znalost cílů a metod práce zakotvenou ve vnímavém a poučeném čtení primárního textu a s ohledem na učení žáků/studentů*
- Návrh lekce připravujete podle deseti kritérií známých ze seminářů Didaktiky literatury, takže by Vás nic nemělo překvapit

Didaktická část: Připomenutí kritérií k lekci

1. Plán obsahuje základní údaje o jednotce: ročník, počet žáků, doba trvání jednotky, téma, na jakou předešlou látku navazuje nebo zda je to nové téma (východiska)
2. plán má jasnou strukturu, fáze učení E-U-R (fáze před čtením, při čtení, po čtení) jsou zřetelné.
3. volba činností pro jednotlivé fáze umožňuje, aby v hlavách žáků probíhaly procesy respektující přirozené učení (evokace – fáze před čtením plní skutečně funkce evokace atd.), všechny plánované činnosti přispívají k naplnění cílů jednotky
4. u jednotlivých činností autor zvolí pro dosažení cíle vhodnou formu práce (práce ve dvojicích, skupinová práce apod.)
5. cíle jednotky jsou formulovány pro žáky (říkají, co žáci budou znát a umět dělat na konci jednotky, obsahují, co nejpřesnější pojmenování očekávaných nových znalostí i dílčích dovedností, postojů)
6. cíle jednotky jsou formulovány jako dosažitelné v daném čase a dotýkají se více úrovní kognitivní náročnosti (viz revidovaná Bloomova taxonomie a aktivní slovesa)
7. je zřejmé, z čeho a jak učitel/ a nebo žáci poznají, nakolik dosáhli stanovených cílů – plán obsahuje tzv. důkaz o učení
8. plán obsahuje nosnou/velkou myšlenku
9. součástí plánu jsou všechny texty, se kterými budou žáci v hodině pracovat, popř. další nedílné součásti plánu (pracovní listy, přesné znění výkladu apod.) Všechny texty jsou citovány.
10. součástí plánu je zdůvodnění výběru knihy (anotace knihy) a didaktický potenciál všech v hodině použitých textů.

Didaktická část – relevantní cíl

- U kognitivních cílů je potřeba užívat specifická, aktivní slovesa!
- Vítány jsou i cíle afektivní a postoje
- Konkrétní kompetence a gramotnosti; interpretační kompetence; kritické myšlení; čtenářská gramotnost; emocionální gramotnost, morální gramotnost atd.
- Cíle zaměřené na žánrovou charakteristiku, na analýzu textu (určitou jeho rovinu) atd.

Revidovaná Bloomova taxonomie – příklady kognitivního cíle pro LV s aktivním slovesem

<i>Tvořit – žák tvoří vlastní text s využitím daného literárního jevu</i>	<i>Navrhnout – žák navrhne jiné typy metafor s podobným významem/ postup interpretace/ jak je možné text různě číst</i>	<i>Shromáždit – žák shromáždí další příklady daného literárního jevu/ zásady výstavby literárního textu</i>	<i>Stanovit – žák stanoví kompozici daného textu, jeho výstavbu, základní umělecké prostředky a jejich efekt na čtenáře</i>	TVOŘIVOST
<i>Reflektovat – žák reflektuje svůj proces porozumění / estetický soud / využití daného jevu v básni</i>	<i>Posoudit – žák posoudí, nakolik se v básni použítá obraznost podílí na celkovém smyslu básně</i>	<i>Vymezit – žák vymezí typ obraznosti použitý v textu</i>	<i>Ověřit – žák ověří, zda jeho faktické závěry jsou validní (relevantnost zdroje informací)</i>	HODNOCENÍ
<i>Zpochybnit – žák zpochybní svůj myšlenkový/interpretační postup</i>	<i>Propojit – žák propojí, co mají jednotlivé metafory společné</i>	<i>Odlišit – žák odliší různé typy metafor v textu použité/ typy vyprávěcích způsobů apod.</i>	<i>Vybrat – žák vybere z textu metafory/ daný literární jev/ klíčová místa textu</i>	ANALÝZA
<i>Využít – žák využije tuto znalost literární jevu u dalšího textu/ k hlubšímu estetickému zážitku</i>	<i>Provést – žák provede daný algoritmus/postup/aplikuje techniku čtenářské strategie</i>	<i>Poradit – žák poradí spolužákovi, jak rozumět danému literárnímu jevu a jak ho rozpoznat v textu</i>	<i>Řešit – žák řeší danou situaci – např. doplní vhodnou metaforu do textu/ zodpoví nebo zformuluje otázku</i>	APLIKACE
<i>Předpovědět – žák předpoví, jak se bude text vyvíjet/ jak v něm bude použit daný motiv/ rozvinuto téma</i>	<i>Vysvětlit – žák vysvětlí metaforu (funkci literárního prostředky)</i>	<i>Určit – žák určí daný literární jev</i>	<i>Shrnout – žák shrne hlavní myšlenku textu/souvislosti s jinými texty a dalšími uměleckými díly</i>	POROZUMĚNÍ
<i>Popsat – žák popíše vybraný literární jev/ postup při identifikace druhy vypravěče</i>	<i>Definovat – žák vlastními slovy definuje metaforu a uvede příklad</i>	<i>Rozpoznat – žák rozpozná metaforu (případně jiný literární či jazykový prostředek) v textu</i>	<i>Vyjmenovat – žák vyjmenuje typy obrazných pojmenování/ druhy vypravěče/ prostředky literární komiky</i>	ZAPAMATOVÁNÍ
METAKOGNITIVNÍ	PROCEDURÁLNÍ	KONCEPTUÁLNÍ	FAKTICKÉ	

Didaktika literatury – relevantní metody – základní zdroje

- Techniky rozvíjející jednotlivé čtenářské strategie – viz kapitola in Vala 2017 (odkaz níže)
- Různé formy zápisu – viz příslušná kapitola in Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka (KOSTÁLOVÁ, H., ŠAFRÁNKOVÁ, K., HAUSENBLAS, O., ŠLAPAL, M. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha: ČŠI, 2010. [online] [cit. 2020-13-09]. Dostupné z www: <<http://www.csicr.cz/cz/85256-ctenarska-gramotnost-jako-vzdelavaci-cil-pro-kazdeho-zaka>>)
- Metody RWCT – i s ohledem na jejich využití v jednotlivých fázích učení – kurzy RWCT pořádané Kritickým myšlením; Kritické listy (část dostupná on-line); ŠLAPAL, M., KOSTÁLOVÁ, H. A HAUSENBLAS, O. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: KVIC 2012. [online] [cit. 2020-13-09]. Dostupné z www: <http://www.kvic.cz/aktualita/2372/Sbornik_pozoruhodnych_textu>
- Metody tvořivé – viz kapitola Tvorba in Hník 2014, kapitola Tvorba (Hník, Ondřej. *Didaktika literatury: výzvy oboru*. Praha: Karolinum, 2014)
- Jakékoliv další metody práce s textem, které povedou k naplnění Vámi stanovených cílů
- Jako základní přehledný studijní materiál k didaktice literatury doporučuji VALA, J. *Didaktika literatury. Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*. Olomouc: Hanex, 2017. Dostupné z WWW: <<http://kcjl2.upol.cz/vala/ndkl/oporandkl.pdf>>

Příklad: Vybrané metody RWCT podle jednotlivých fází E-U-R

Evokace	Uvědomění si významu informací	Reflexe
Myšlenková mapa	Literární kroužky	T-graf
Analýza věcných rysů	Čtení s otázkami	Názorová škála
Volné psaní	Podvojný deník	Argumentační esej
Síla citátu	Skládkové učení	Vennův diagram
Různé formy předvídání (z nadpisu, ilustrace, žánru)	Čtení s otázkami	Pera doprostřed
Rychlí špióni		Životabáseň
V – CH (– D)		(V – CH) – D
Těkej – štronzo – dvojice		Diamant
Černá ovce		Akrostich
Od flipu k flipu		Záznam z učení

Zpětná vazba

- Jsme otevřeni dotazům – prostřednictvím e-mailů, konzultací, případně další setkání podobného typu
- Teď je prostor pro Vaše otázky

Další doporučená literatura k didaktické části

- Beach, Richard et al. *Teaching Literature to Adolescents*. New York: Routledge, 2011.
- Bruns, Cristina Vischer. *Why literature?: the value of literary reading and what it means for teaching*. New York: Continuum, 2011.
- Čtenářství, jeho význam a podpora Výzkum, teorie a praxe v České republice a Spolkové republice Německo. Praha: SKIP 2008. [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.skipcr.cz/dokumenty/ctenarstvi.pdf>>
- Foster, Thomas C. *Jak číst romány jako profesor*. Brno: Host, 2014. "
- Foster, Thomas C. *Jak číst literaturu jako profesor: zábavný průvodce ke čtení mezi řádky*. Brno: Host, 2016.
- Hausenblas, Ondřej. „Velké myšlenky ve výuce literatury na ZŠ a SŠ“. *Kritické listy* 24, 2006, s. 40–44.
- Hník, Ondřej. „Školní literární kánon“. *Český jazyk a literatura* 66, 2015/2016, č. 5, s. 234–241.
- Hník, Ondřej. *Didaktika literatury: výzvy oboru*. Praha: Karolinum, 2014.
- Hník, Ondřej. K problému kvantity poznatků v literární výchově. *Český jazyk a literatura* 67, 2016/2017, č. 3, s. 83–87.
- Chaloupka, Otakar. Interaktivita čtenářství. *Český jazyk a literatura* 63, 2012/2013, č 2, s. 57–61.
- Klumparová, Štěpánka. „Tvořivé přístupy k narativu v didaktice literatury: Narativní transformace a jejich didaktický potenciál“. In Slavík, Jan et al.: *Tvorba jako způsob poznávání*. Praha: Karolinum, 2013, s. 321–344.
- KOŠŤÁLOVÁ, H., ŠAFRÁNKOVÁ, K., HAUSENBLAS, O., ŠLAPAL, M. *Čtenářská gramotnost jako vzdělávací cíl pro každého žáka*. Praha: ČSĪ, 2010. [online] [cit. 2020-13-09]. Dostupné z www: <<http://www.csicr.cz/cz/85256-ctenarska-gramotnost-jako-vzdelavaci-cil-pro-kazdeho-zaka>>
- KOŠŤÁLOVÁ, H.; Čteme si a přemýšlíme o tom nahlas. *Kritické listy* [online] roč. 2002, č. 6.
- KRAMPLOVÁ, I. a kol. *Netradiční úlohy aneb čteme s porozuměním*. Praha: ÚIV, 2002. ISBN 80-211-0416-3. [online] [cit. 2009-26-10]. Dostupné z www. <<http://www.uiv.cz/clanek/535/1608>>.
- KRAMPLOVÁ, I.: *Zakroužkuj- vyber - zdůvodni – hodnocení čtenářských úloh PISA 2009*. Praha: ÚIV 2011. [online] *Portál ÚIV* [cit. 2011-11-09]. Dostupné z www: <<http://www.uiv.cz/clanek/205/2109>>

Další doporučená literatura k didaktické části

- LEDERBUCHOVÁ, L. *Dítě a kniha. O čtenářství jedenáctiletých*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. 2004.
- Lederbuchová, Ladislava. *Literatura ve škole*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2010.
- MANGUEL, A. *Dějiny čtení*. Brno: Host, 2007. ISBN 978-80-7294-231-2.
- Moldanová, Dobrava. „Proč a jak studovat dějiny (české) literatury“. *Český jazyk a literatura* 51, 2000/2001, č.5–6, s. 141–146.
- Moldanová, Dobrava. „Víme, proč učit literaturu?“ *Český jazyk a literatura* 56, 2005/2006, č. 2, s. 53–55.
- Nezkusil, Vladimír. *Nástin didaktiky literární výchovy: (čtyřletá gymnázia a vyšší třídy víceletých gymnázií): z praxe pro praxi*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004.
- PENNAC, D. *Jako román*. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1140-2.
- *PISA Koncepční rámec čtenářské gramotnosti*. Praha: ČŠI. [online] [cit. 2020-13-09]. Dostupné z www: <<https://1url.cz/Dz4U0>>
- POLÁKOVÁ, I., BĚLINOVÁ E., INGROVÁ, A. *S knihou po škole: školní čtenářské kluby*. Praha: Nová škola, 2014. ISBN 978-80-905807-0-1. [online] [cit. 2020-13-09]. <<https://1url.cz/tz4UY>>
- PRÁZOVÁ, I. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Brno: Host, 2018.
- PRÁZOVÁ, I. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host, 2014.
- ŠAFRÁNKOVÁ, K. a kol. *Metodika čtenářství*. Praha 2012. (materiál vzniklý v rámci projektu Jak efektivně vyučovat průřezová témata a zároveň rozvíjet čtenářství.) [online] [cit. 2020-13-09]. Dostupné z www: <https://www.varianty.cz/download/docs/64_metodika-c-tena-r-stvi.pdf>
- ŠAFRÁNKOVÁ, K. Záznamy o četbě, které se osvědčily. *Kritické listy* [online] roč. 2006, č. 24, s. 16-18.
- ŠLAPAL, M., KOŠTÁLOVÁ, H. A HAUSENBLAS, O. *Sborník pozoruhodných textů. Nový Jičín: KVIC 2012*. [online] [cit. 2020-13-09]. Dostupné z www: <http://www.kvic.cz/aktualita/2372/Sbornik_pozoruhodnych_textu>
- ŠLAPAL, M., KOŠTÁLOVÁ, H. A HAUSENBLAS, O. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti. Nový Jičín: KVIC 2012*. [online] [cit. 2013-18-09]. Dostupné z www: <http://www.kvic.cz/aktualita/2370/Metodika_rozvoje_ctenarstvi_a_ctenarske_gramotnosti>.
- Trávníček, Jiří. *Česká čtenářská republika: generace, fenomény, životopisy*. Brno: Host, 2017.

Další doporučená literatura k didaktické části

- TRÁVNÍČEK, Jiří. *Rodina, škola, knihovna: náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje (2018)*. První vydání. Brno: Host, 2019.
- VALA, J. *Didaktika literatury. Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*. Olomouc: Hanex, 2017. Dostupné z WWW: <<http://kcjl2.upol.cz/vala/ndkl/oporandkl.pdf>>
- VALA, J., FIC, I. *Poezie a mladí čtenáři (výzkum recepce konkrétních básní)*. Olomouc: Hanex, 2012.
- VĚŘÍŠOVÁ, I. a kol. *Kudy vede cesta ke čtenáři? (Rozvoj dětského čtenářství na druhém stupni ZŠ)*. Praha 2007 [online]. Dostupný z WWW: <<https://1url.cz/qMZZr>>. ISBN 978-80-254-0669-4.
- Wolfová, Maryanne. *Čtenáři, vrať se*. Brno: Host, 2020.

- **Portály zabývající se čtením a čtenářskou gramotností a zásadní školské dokumenty:**
- *International Reading Asociation*. [online] [cit. 2020-05-10]. Dostupné z www: <<http://www.reading.org>>
- *Kritická gramotnost* [online] [cit. 2020-05-10]. Dostupné z www: <<https://www.kellnerfoundation.cz/pomahame-skolam-k-uspechu/pedagogicke-inspirace/casopis>>
- *Metodický portál RVP* [online] [cit. 2020-05-10]. Dostupné z www: <<http://rvp.cz>>
- *RVP pro ZV* [online] [cit. 2020-05-10]. Dostupné z www: <<http://rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-zv>>
- *RVP pro gymnázia* [online] [cit. 2020-05-10]. Dostupné z www: <<http://rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-g>>